

Margarete I. Ersen-Rasch, *Türkische Grammatik: Ausführlich und Verständlich – Lernstufen A1 bis C2*, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2012, 9783447067973, 350 s.

Fikret Turan*

Uzun yıllardan beri Almanya’da yabancılar için Türkçe dersleri veren ve bu konuda birçok kitap ve makale yayınlamış olan Ersen-Rasch’ın elimizdeki eseri, kendisinin daha önce dil öğretimi amacıyla kaleme aldığı ve çeşitli ses CD’lerini de içeren başlangıç, orta ve ileri düzey Türkçe öğretimi kitaplarında anlatılan konuların daha geniş bir persectiftten işlendiği Türkçenin grameri çalışmasıdır.

Eserde Türkçenin gramer özellikleri geleneksel Batı gramerciliğinin temelleri doğrultusunda alfabe, imla, ses bilgisi, kelime bilgisi, edatlar, bağlaçlar ve söz dizimi bağlamında ele alınmıştır. Batı dillerinde yan cümle yapılarında olan ancak Türkçede morfolojik görüntü içinde isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil olarak ortaya çıkan yapılar anlamsal özelliklerinden ötürü sözdiziminin bölümleri olarak ele alınmış, bu yapıların varyantları ve çeşitli anlam incelikleri Almandada var olan yapıların karşılığı olarak anlatılmıştır. Ayrıca, eserde günlük konuşma dilinde çokça kullanılan kalıp halindeki ifadeler, var-yok yapıları, deyimler, ikili şekiller ve anlamdaş kelime ve kelime birlikleri çok sayıda örnek cümleler üzerinde Almanca tercümeleriyle birlikte sunulmuştur.

Eser 28 bölümden oluşmuştur. 1. bölümde alfabe, telaffuz ve imla, 2. bölümde ses bilgisi (Lautlehre), 3. bölümde ise temel kavramlar (Grundbegriffe) başlığı altında isim, isim hâl ekleri, fiil, zarf ve sıfat görevli yapılar hakkında genel bilgiler verilmiştir. Bu bölümde özellikle ‘valenz’ başlığı altında fiillerin nesne ve tümleçlerle oluşturduğu muhtemel durumlar kısaca açıklanarak fiil çekimlerinin söz dizimini çeşitli şekillerde etkileyerek farklı anlam özellikleri yaratabileceği açıklanmıştır. Burada ayrıca geçişli ve geçişsiz fiiller ve cümlenin unsurları gibi konular örnekler üzerinde açıklanmıştır. Bu temel açıklamalardan sonra 4. bölümde kelime yapımı (Die Wortbildung), 5. bölümde isim ve isim soylu kelime-

* Prof. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul/Türkiye, fturan@fsm.edu.tr

lerin (Das Substantive) tekil ve çoğul durumları, hâl ve iyelik ekleri ile bunların oluşturduğu isim tamlamaları açıklanmıştır. 6. ve 9. bölümler arasında sırasıyla Türkçede sıfatlar (Das Adjectiv), zamirler (Die Pronomen), zarflar (Die Adverbien) ve son çekim edatları (Die Postpositionen) işlenmiştir. 10. ve 11. bölümlerde bağlaçlar, edatlar ve cümle edatları (Die Konnektive – Die Partikeln) örnek cümleler üzerinde açıklanmıştır. Kelime sınıfları içinde ünlemler ve cümle başı zarfı olarak gösterilen kelime birlikleri ise 12. bölümde çok kısa (2 sayfa) olarak gösterilmiştir. Kitabın 13. bölümünde Türkçede Hint- Avrupa dillerindekilerden yapı olarak farklı görünüşte ortaya çıkan ‘imek’ (sein) fiili ile ‘var-yok’ (haben) yapıları Almandaki karşılıklarıyla açıklanmıştır.

Fiillerde basit ve birleşik zaman çekimleri (Die Zeitformen) ve ‘olmak’ fiiliyle oluşan birleşik yapılar 14 ve 15. bölümlerde açıklanmıştır. Emir, emir-istek ve dilek kipleri (Die Aufforderungs- und Wunschformen), iktidari fiil, zorunluluk, gereklilik ve istek/isteme bildiren yapılar ile bunların olumsuz şekilleri (Modalverben) 16. ve 17. bölümde ele alınırken Türkçede şart çekimi ile şart cümleleri (Die Bedingungsformen) ile fiillerde ettirgenlik, işteşlik, edilgenlik ve dönüşlülük gibi fiillerde çatı konusu (Die Handlungsrichtungen der Verben) 18. ve 19. bölümlerde aktarılır. Fiilimsi yapılar isim-fiil (Die Verbalnomen), sıfat-fiil (Die Partizipien) ve zarf-fiiller (Die Konverbien) başlıkları altında 20-22. bölümlerde açıklanmıştır. Cümle içinde anilik, devamlılık, olabilirlik, yakınlık, sebep gibi çeşitli fiil durumlarını açıklayan basit ve birleşik yapılar 23. bölümde (Aktionsarten und Rektion) ortaya konmuştur. Çeşitli cümle yapılarında özne-yüklem uyumu, güzel ve etkin söyleyişe dayalı ek düşmeleri 24. bölümde, yan cümle fonksiyonunda bulunan özne ve tümleç yapıları 25. bölümde anlatılmıştır. Bu son bölümde -mAk, -mA, -mAsI, -(y)Iş, DIĞI ve -(y)AcAĞI gibi eklerle ortaya çıkan yan cümle işlevli yapılar örneklendirilmiştir. Bu bağlamda dolaylı (indirekte) cümlelerle bu türden cümlelerin soru şekilleri örnekler üzerinde gösterilmiştir. Sıfat-fiillerle kurulan yan cümle işlevli yapılar Attributsätze başlığı altında 26. bölümde, zarf yan cümlesi işlevine sahip yapılar ise Adverbialsätze başlığı altında 27. bölümde işlenmiştir. Eserin son bölümü olan 28. bölümde söz dizimi üzerine ayrıntılı bilgiler sunulmuş, konular çeşitli örnekler üzerinde gösterilmiştir. Kitabın son kısmına isim çekimleriyle fiil zaman çekimlerini açıklayan tablolar ile ek ve konu dizini konmuştur. Eserin bibliyografyası ise Türk dili üzerine yapılmış önemli gramer çalışmalarıyla dil malzemesi olarak yararlanılan Türkçe edebî eserlerden oluşmuştur.

Margarete I. Ersen-Rasch’ın elimizdeki Türkische Grammatik adlı çalışması kullanılan dil malzemesinin genişliği, Türkçe gramer yapıları üzerine ortaya konan ayrıntılı bilgi ve kullanılan örneklerin uygun tercüme yöntemleriyle Almandaya aktarılması özellikleriyle Türkçe dil öğretimi alanında oldukça yararlı bir kaynak eser olmuştur.